

Руслан ДАВИДОВ,
магістр Харківського національного
університету мистецтв імені І.П. Котляревського

Науковий керівник:
доцент кафедри театрознавства ХНУМ імені І.П. Котляревського
заслужений працівник культури України

Галина БОТУНОВА
Харків, Україна
novykov97@gmail.com

ДВІ ВИСТАВИ «ЗЕМЛЯ» РЕЖИСЕРА ІВАНА УРИВСЬКОГО: СМИСЛОВИЙ ДИСОНАНС МІЖ КЛАСИЧНИМ ТВОРОМ ТА РЕЖИСЕРСЬКИМ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯМ

Ольга Кобилянська — одна з найвизначніших постатей українського модернізму, чия творчість поєднує глибоку соціальну чутливість із філософським осмисленням людського буття. Її повість «Земля» (1902), написана на основі реального випадку братовбивства в буковинському селі, стала символом трагічного конфлікту між людською мораллю та матеріальними інстинктами. Саме ця багатошарова символіка та психологічна глибина роблять «Землю» актуальною для театрального переосмислення. Режисери різних поколінь звертаються до цього твору як до тексту, що дозволяє вести діалог із класикою, водночас провокуючи глядача на переоцінку цінностей, що лежать в основі суспільного буття. У цьому контексті постановки відомого українського режисера Івана Уривського заслуговують на особливу увагу. Його режисерське бачення не просто інтерпретує твір О.Кобилянської, а вступає з нею в смисловий конфлікт, створюючи дисонанс між класичним текстом і сучасним сценічним твором.

Як постановник І. Уривський двічі звертався до втілення повісті Ольги Кобилянської «Земля». Прем'єра литовської версії («*Žemė*») відбулася на початку повномасштабної війни у грудні 2022 року в Національному Каунаському театрі, що додало постановці символічної ваги. Київська постановка, в Національному академічному драматичному театрі ім. Лесі

Українки, що відбулася в липні 2025 року, була створена у співпраці українських митців з акторами каунаського театру.

Київська постановка «Земля» є однією з найпомітніших режисерських робіт Івана Уривського останніх років. Вона викликала широку дискусію серед критиків та театрознавців, адже пропонує не буквально прочитання класичного тексту, а глибоке й неоднозначне режисерське переосмислення.

Письменниця Ольга Кобилянська у своїй повісті відтворила реальну трагедію селянської родини на Буковині. Герої повісті, Михайло та Сава, стали сучасними уособленнями біблійного міфу про Каїна й Авеля, а «земля» в контексті твору — не лише матеріальне багатство, а й екзистенційне випробування, що визначає долю людини.

Іван Уривський відмовляється від образу землі як багатства чи джерела життя, зосереджуючи увагу на внутрішніх безоднях людини — заздрості, жадобі, скорботі. Його «Земля» — це мікромодель Всесвіту, де братовбивство набуває універсального сенсу. Як слушно зазначають критики Максим Сидоренко [3] та Вікторія Котенок [1], «Земля» О. Кобилянської й «Земля» І. Уривського – це різні «планети».

Режисер переносить історію Сави та Михайла в іншу художню площину. Його режисерська робота – це візуально сильний, символічний і пластично насичений спектакль, у якому естетика переважає над реалістичним побутом. Режисер пропонує загальнолюдське тлумачення трагедії, уникаючи локального колориту, а мова сцени набуває універсальних ознак.

Критик Максим Сидоренко підкреслює, що І. Уривський запросив на головні ролі Олександра та Марію Рудинських, з якими вже працював у попередніх проєктах, що забезпечило високий рівень акторсько-режисерської взаємодії. Водночас він зауважує, що драматургія вистави видається спрощеною, а персонажі – формальними: «Усі персонажі окреслені досить схематично, вони пласкі, як Земля. Сліпі, глухі й егоїстичні батьки – мов ті українські воли, яких кусає муха, а вони далі повільно жують траву. Рахіра,

наймичка Анна... Жоден із цих персонажів вистави, на диво, не викликає справжнього співчуття чи бажання співпереживати» [3].

Особливу увагу критики звертають на центральний образ Сави (Олександр Рудинський), який існує на сцені напівоголений – душевно й фізично, втілюючи вразливість і первісність людини, що зіштовхується зі своїми інстинктами.

Постановка має два склади виконавців, що, за спостереженнями Світлани Максимець, створює ефект двох різних вистав: «Є глядачі, яким пощастило побачити обидва. Вони кажуть, це наче дві різні вистави, й радять дивитися обидві» [2].

Режисер Іван Уривський демонструє яскраве відчуття театрального образу, але свідомо порушує традиційні емоційні коди. У його «Землі» негативні персонажі — магнетичні, сильні, живі; а позитивні — статичні, «пласкі». Такий прийом провокує глядача на іншу оптику сприйняття моралі: зло постає як енергія дії, добро — як пасивність. Театрознавиця Вікторія Котенок наголошує, що постановка говорить про землю як країну, яку герой Михайло йде захищати, і про землю як владу, яка стає рушійною силою для Рахіри. «Хитра й далекоглядна вона спершу зваблює слабодухого Саву, потім, як шекспірівська леді Макбет, намовляє його прибрати конкурента – брата Михайла... І з цього моменту їй плювати на коханого, бо тепер вона на коні – влада/земля біля її ніг» [1].

Сценографія Петра Богомазова вирішена в аскетичному ключі – чорні металоконструкції замість традиційного сільського простору. Такий образ «землі» не як родючого поля, а як тягаря, бруду й заліза, створює відчуття замкненості й тиску, підкреслюючи, що трагедія братів – не соціальна, а метафізична. Сценографічне рішення П. Богомазова – маски зварників, деконструйований фасад будинку, який стає центральним символом вистави, – є візуальним кодом сучасності, відлунням зруйнованих українських міст. Рецензентка В. Котенок у своєму відгуку зазначає: «Спробувала розібратися, про що для мене «Земля» Івана Уривського в театрі Лесі Українки. Про землю

як дім. Та, на жаль, цей дім у фіналі нагадує страшні фото зі стрічки новин зранку після чергового масового удару по Україні. Без вікон, без дверей... І без людей. Одні рами» [1].

Візуальна поетика вистави підсилюється пластичним рішенням, але пластика тут – не лише форма, а вираз емоційного та філософського змісту. Актори існують у ритмі руху, музики й світла, створюючи цілісну партитуру вистави. Попри те, що в афіші не зазначено хореографа, можна припустити що режисер звертався до Павла Івлюшкіна, з яким неодноразово співпрацював.

Музичне оформлення створене самим Іваном Уривським (звукорежисерка – Алла Муравська). Саундтрек вистави поєднує драматичні та космічні інтонації, створюючи відчуття відстороненості від реального часу.

Символічно, що І. Уривський залишає незмінним епіграф О. Кобилянської: «Кругом нас знаходиться якась безодня, що її вирила доля, але тут, у наших серцях, вона найглибша». Цей рядок стає ідеологічним нервом вистави, адже режисер концентрується не на конфлікті поміж персонажами, а саме на внутрішній безодні людини.

Таким чином, «Земля» Івана Уривського — це смілива, естетично досконала та філософськи гостра інтерпретація класики, що відходить від етнографічного реалізму О. Кобилянської. Режисер переносить історію братовбивства у простір універсальних смислів, де «земля» стає метафорою влади, вини й пам'яті, а трагедія – дзеркалом сучасності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Котенок В. Про що ця «Земля». — Український театр, 1 серпня 2025. URL: <https://theatermag.com.ua/publication/220> (дата звернення: 5.10.2025).
2. Максимець С. За що вмирати, брате? Про виставу «Земля» Уривського. — Вікенд, 30 липня 2025. URL: <https://weekend.today/kultura/zemlya-uryvskogo.htm> (дата звернення: 5.10.2025).

3. Сидоренко М. Пласка чи кругла: яка вона — «Земля» Уривського? — Teatr.Media, 5 серпня 2025. URL: <https://teatr.media/vystava-zemlya-ivan-uryvskyi/> (дата звернення 05.10.2025).

